



LINE, Maurice B.: National library and information needs: alternative means of fulfilment, with special reference to the role of national libraries / prep. by Maurice B. Line: [ed.] General Information Programme and UNISIST United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. - Paris; Unesco, 1989. - V. 62 p. - (PGI-89/WS/9)

SYLVESTRE, Guy: Guidelines for National libraries /prep.. by Guy Sylvestre: [ed.] General Information Programme and UNISIST United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. - Paris; Unesco, 1987. - IV. 102 p. - (PGI-87/WS/17)

Line kontra Sylvestre? Szubjektív beszámoló egy - vagy két? - tanulmányról

Inkább csak a recenzens rosszsmájúsága fogalmaztatta meg a címbeli kérdést ám annyi tény, hogy M. B. *Line*., a nemzetközileg ismert és elismert szakíró a nemzetikönyvtár-ügyek helyett most a nemzeti könyvtárügyek kérdéskörében írt tanulmányt az UNESCO számára. S tette mindezt alig két évvel Guy *Sylvestre* szintén UNESCO-kiadású briliáns nemzeti könyvtári vezérfonala megjelenése után, mintha csak vissza akarná perelni egyeduralmát e területen. Nagy lélegzetet vesz tehát, s felvállalja egy nemzet (ország) könyvtári és információs szükségleteinek összességét, vázolja kielégítésük alternatíváit - különös tekintettel a nemzeti könyvtár szerepére.

Ez utóbbival igazán kevés dolgunk lesz: 62 oldalas tanulmányának mindösze az utolsó három oldalát veszi ez igénybe két oldalnyi szöveg és egy táblázat formájában. A táblázat a nemzeti gyűjtemény építésétől a K+F-ig terjedő funkciók ellátásában játszható/játszandó nemzeti könyvtári szerepeket tekinti át, a főszereptől a koordinációs szerepig. A szöveg pedig megállapítja, hogy egy nemzet könyvtári és információs igényei egyikének-némelyikének-mindegyikének kielégítésében a nemzeti könyvtárnak valamilyen szerepet kell játszania.

De ne maradjon említetlenül e részből a nemzeti könyvtárak kérdéskörének már-már *Murphy* törvénykönyvébe való, szellemesen feltárt paradoxona: a fejlett országok legtöbbször - már csak történelmi okokból is - van jól működő, jól ellátott nemzeti könyvtára, ám szüksége sokkal kevésbé van rá (információs gondjainak megoldásához), mint azoknak a kevésbé fejlett országoknak, melyekben a nemzeti könyvtár létrehozását, vagy megfelelő működtetését gazdasági gondok akadályozzák.

Kedves olvasóm, tisztelt kollégám! Ugye Önt is átjárja néha az "én is" érzés? Nem az absztrakt kép előtti "ilyent én is tudnék" ostoba értetlensége, hanem az "én is így

gondoltam/volna”-szerű örömteli felismerése a rokon gondolatnak, a “de jól összefogta” szakértő csettintés. Akad talán, aki ilyenkor inkább sárgul, hogy nem ő kapta a megbízást, amiből létrejöhetett a mű, de bizton tudom, többen vagyunk, akiknek öröm egy-egy ilyen, minden mondatával, vagy legalábbis legtöbb fejezetével csettintést kiváltó dolgozatot olvasni. Ilyen örömszerző “evidens dolgok enciklopédiája”, “kézenfekvő megállapítások kézikönyve” a Sylvestre és a Line munka is. Ezzel aztán hasonlóságuk ki is merül. Line programszerűen vállalja, hogy a valóság zavaró tényei nélkül, a fantázia birodalmában járja körül témáját, s az “elrugaskodást” odáig fejleszti, hogy a már említett konklúzió (a nemzeti könyvtár szerepe) előtti utolsó fejezetben hat modell-országot hipotetizál, szinte gondosan ügyelve arra, nehogy ezek bármely létező országgal behelyettesíthetők legyenek, s ezek számára nyújtja a könyvtári és információs szükségletek kielégítési módjának vázlatát. (Ez a “tényfüggetlen modell-módszer” erősen emlékeztet *Colinséra*, aki az IFLA UAP-irodája által kiadott *National acquisition policies and systems* című munkájában valamely nemzet egységes, összehangolt állománygyarapításának lehetséges módjait vázolja ily módon.) Line tehát a lehetséges megoldásokat veszi sorra, spekulatív úton, míg Sylvestre nagy tény- és ismeretanyagot vesz birtokába, hogy annak alapján tegye meg javaslatait “kívánatos”, “legyen” formában. Az igazsághoz persze az is hozzátartozik, hogy Sylvestre tárgyismeretének, tényanyagának legnagyobb részét éppen Line korábbi munkássága gyűjtötte össze és tette hozzáférhetővé.

A könyvtári és információs szükségletek típusai Line szerint a következők:

- A nemzeti publikácók gyűjtése és megőrzése (szó esik itt a nem publikált dokumentumok kérdésköréről is)
- Bibliográfiai szükségletek: a publikácók bibliográfiai leírásainak megteremtése és az azokhoz való hozzáférés
- Dokumentumellátás (az ország könyvállománya)
- A publikációkhoz való hozzáférés
- Kiadványcsere
- Az információkhoz való hozzáférés (primer információk, feldolgozott információk, forrástájékoztatók)
- Szolgáltatások könyvtárak és információs egységek számára (központi katalogizálás, egyéb szolgáltatások, pl. állományvédelem)
- Irányítás és tanácsadás
- Tervezés és koordináció
- Oktatás, képzés, továbbképzés
- Kutatás és fejlesztés

E funkciók ellátását (a nemzeti állományépítés, valamint a publikációkhoz és információkhoz való hozzáférés biztosítása kivételével) teljesen centralizált módon is megoldhatónak ítéli, ám központi intézmény létét csak a nemzeti publikációk gyűjtéséhez, a legáltalánosabb kiadványok (könyvek, folyóiratok) bibliográfiai feldolgozásához és (kevésbé fejlett országok esetében) az irányítási, tervezési feladatok ellátásához tart szükségesnek. Másként közelítve. Nagy, fejlett országoknak csak a nemzeti kiadványtermés gyűjtését kívánatos magas fokon centralizálni; kisebb fejlett országok jól teszik, ha központosítják a bibliográfiai feldolgozást, az ország könyvállományának gyarapítását, a kiadványokkal való távollátást, a kiadványcserét, a katalogizálást és az irányító tevékenységet; míg a kevésbé fejlett országok esetében csak az információellátás és a kiadványokhoz

való közvetlen hozzáférés nem centralizálható, illetve az országos állománygyarapítás, a távellátás, a forrástájékoztató és a képzés nyújt lehetőséget a centralizáció megfontolására, mérlegelésére. A centralizáció vajon nemzeti könyvtárat jelent-e? Line táblázata szerint az "alapjáraton" működő nemzeti könyvtár mindössze a nemzeti kiadványok gyűjtésében és azok bibliográfiai feldolgozásában játszik főszerepet, a legextenzívebb működésűnek viszont csak a primer és a feldolgozott információkhoz való hozzáférés biztosításban nincs fő, mindössze fontos és/vagy koordinatív szerepe. A közbülső működésmódok főszerepei megegyeznek az alapjáratéval, míg a többi funkciók ellátásában a "fontos", a "némi" és a "koordinatív" szerepek variálódnak. Lapozzunk csak vissza két évvel! Miket javasol Sylvestre a nemzeti könyvtáraknak? Íme: gyűjtsék a nemzeti kiadványtermést, vegyenek részt az országos állománygyarapításában, esetleg e tevékenység koordinálásában; minden országnak legyen nemzeti bibliográfiai műhelye, mely normális esetben a nemzeti könyvtár része, s e műhely jó, ha támogatja az e téren folyó képzést és a nemzeti szabványosítási munkákat, és ha létrehozza az országban a CIP programot; a nemzeti könyvtár gyűjteményén és bibliográfiai tevékenységén alapuló információs szolgáltatással egészítsék ki a más könyvtárak által létrehozottakat; a nemzeti könyvtár vegyen részt a könyvtárügy szervezésében, irányításában és a kutatásokban; legyen központja a nemzetközi kiadványcserének.

Mit lehet mindehhez hozzátenni? A más sorrend és a megfogalmazásbeli különbségek ellenére azonnal nyilvánvaló: tényleg csak a rosszmájúság, a "blikfangos" címre való törekvés a "konktra" oka, nem pedig a két dolgozat tartalma. Line és Sylvestre többnyire összecseng, és összecsengésük harmonikus könyvtárügyet zeng.

Sylvestre vezérfonalát kötelező olvasmányává tenném mindazoknak, akiknek szakmai közük van a nemzeti könyvtárhoz, s akik, ha csak távoli áttételeken át is, bármilyen, a nemzeti könyvtárral kapcsolatos döntést befolyásolhatnak.

Line gondolatai pedig váljanak örömszerző olvasmányává mindenkinek, aki szélesen értelmezett szakmánkra, gondjainkra a saját kis könyvtárának falaitól, s egyre szűkülő anyagi lehetőségeitől - ha nem is elszakadva, de legalább - messzebbre tekintve is gondol néha.

MOHOR Jenő